

سنجش و ارزیابی مؤلفه‌های کیفیت زندگی در روستاهای دهستان کرسف شهرستان خدابنده

محمدامین خراسانی* - مهدی حاجیلو^۲ - زینب ولی زاده^۳

- ۱- استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه تهران، تهران، ایران
- ۲- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه تهران، تهران، ایران
- ۳- دانشجوی کارشناسی ارشد مخاطرات طبیعی دانشگاه تهران، تهران، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۱۰/۲۰ | صص: ۶۵-۷۸ | تاریخ تصویب: ۱۳۹۳/۰۵/۲۹

چکیده

هدف: پایین بودن سطح زندگی در نواحی روستایی و در نتیجه مهاجرت روستاییان به سمت شهرهای بزرگ، مسائل و مشکلات متعدد اجتماعی، اقتصادی و محیطی را هم در نواحی روستایی و هم در شهرها به دنبال داشته است. هدف از این تحقیق، سنجش و ارزیابی مؤلفه‌های کیفیت زندگی در سطح روستاهای نمونه در دهستان کرسف شهرستان خدابنده است.

روش: روش مورد استفاده در این تحقیق توصیفی-تحلیلی و با بهره‌گیری از ابزار پرسشنامه و استفاده از داده‌های میدانی بوده است. روایی پرسشنامه توسط ۲۰ نفر از متخصصان رشته‌های جغرافیای انسانی، شهرسازی، جامعه‌شناسی و توسعه روستایی مورد تأیید قرار گرفت و پایایی پرسشنامه هم توسط پیش‌آزمون ۳۰ پرسشنامه در روستاهای مورد مطالعه و در سطح آلفای کرونباخ ۰/۹۵۰ تأیید گردید.

یافته‌ها: نتایج حاصل از این تحقیق نشان می‌دهد که وضعیت روستاهای مورد مطالعه از نظر کیفیت زندگی در مجموع مناسب بوده است و غالب مؤلفه‌ها وضعیت مناسبی را نشان می‌دهند که می‌تواند ناشی از عوامل مختلف مانند برخورداری از سطوح خدماتی مطلوب، وجود منابع درآمدی در سطح ناحیه‌ای و احساس امنیت عمومی باشد. همچنین از میان مؤلفه‌های مورد بررسی مؤلفه تعلق مکانی بالاترین میانگین را در مجموع روستاهای مورد مطالعه داشته است که در حقیقت بیانگر علاقه و میل روستاییان به ادامه زندگی در این نواحی بوده است که روستا را برای ادامه زندگی و کار به سایر نواحی ترجیح می‌دهند.

محدودیت‌ها: سنجش کیفیت زندگی از روش‌های متعددی تبعیت می‌کند که با توجه به فقدان داده‌های آماری مناسب، توان محقق را در بهره‌گیری از روش‌های سنجش کیفیت عینی زندگی را محدود می‌نماید.

راهکارهای عملی: مهم‌ترین راهکار مدیریتی برای این روستاها، تلاش در جهت ارتقای زیرساخت‌ها و نیز خدمات روستایی باهدف ارتقای کیفیت زندگی در این روستاها است.

اصالت و ارزش: این مقاله می‌تواند گام دیگری در جهت توسعه ادبیات کیفیت زندگی روستایی در علوم جغرافیایی و برنامه‌ریزی باشد.

کلیدواژه‌ها: سنجش و ارزیابی، مؤلفه‌ها، کیفیت زندگی روستایی، دهستان کرسف

۱. مقدمه**۱.۱. طرح مسأله**

کیفیت زندگی مفهومی است که در سال‌های اخیر، به واسطه نقشی که در سلامت روان افراد دارد، اهمیت بسزایی یافته است. پایین بودن سطح زندگی در نواحی روستایی و در نتیجه مهاجرت روستاییان به سمت شهرهای بزرگ، مسائل و مشکلات متعدد اجتماعی، اقتصادی و محیطی را هم در نواحی روستایی و هم در شهرها به دنبال داشته است. نقش و جایگاه روستاها در فرایندهای توسعه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در مقیاس مختلف منطقه‌ای آشکار است. پیامدهای عدم توجه به کیفیت زندگی در نواحی روستایی می‌تواند فقر گسترده، نابرابری فزاینده، رشد سریع جمعیت، بیکاری، مهاجرت، حاشیه‌نشینی شهری و غیره باشد که علت توجه به توسعه روستایی و حتی تقدّم آن بر توسعه شهری می‌باشد. کیفیت زندگی مفهومی پیچیده و چندبعدی است که تحت تأثیر مؤلفه‌هایی همچون زمان و مکان و ارزش‌های فردی و اجتماعی قرار دارد و وضعیت آن به میزان توسعه‌یافتگی جوامع وابسته است (رضوانی و منصوریان، ۲۰۱۳، ص. ۱۴۸). برخی آن را به‌عنوان قابلیت زیست‌پذیری یک ناحیه، برخی دیگر به‌عنوان اندازه‌ای برای میزان جذابیت و برخی به‌عنوان رفاه عمومی، بهزیستی اجتماعی، شادکامی و مواردی از این دست تعبیر کرده‌اند. در چند دهه اخیر، شناخت، اندازه‌گیری و بهبود کیفیت زندگی از اهداف عمده افراد محققان، برنامه‌ریزان و دولت‌ها بوده است. این عرصه علمی و تحقیقاتی مورد توجه تعداد زیادی از رشته‌ها از جمله روان‌شناسی، پزشکی، اقتصاد، علوم محیطی، جامعه‌شناسی و جغرافیا بوده است (رضوانی و منصوریان، ۱۳۸۷، ص. ۲ و قالیباف، روستایی، رمضان‌زاده و طاهری، ۱۳۸۸، ص. ۱۶۳). بنابراین علیرغم تکثرگرایی مفهومی و عملیاتی، کیفیت زندگی عموماً یک مفهوم چندبعدی است (م.سی گیلوری، ۲۰۰۷، ص. ۴۱). که با توسعه اقتصادی-اجتماعی و بهبود و بهسازی سطوح زندگی، اهمیت می‌یابد و ویژگی‌های کلی اجتماعی، اقتصادی محیط در یک ناحیه را نشان می‌دهد، لذا می‌تواند به‌عنوان ابزاری قدرتمند برای نظارت بر برنامه‌ریزی توسعه اجتماع به کار رود. بر اساس دیدگاه کیفیت زندگی به‌عنوان معیاری برای سنجش میزان برآورده شدن نیازهای روحی-روانی و مادی تعریف گردیده و در این زمینه از کیفیت زندگی

روستایی نیز مفهوم چگونگی شرایط و وضعیت زندگی خانواده‌های روستایی یاد شده است (پورطاهری، رکن‌الدین افتخاری و فتاحی، ۱۳۹۰، ص. ۱۶). مفهوم کیفیت زندگی عمدتاً به‌عنوان رضایت از زندگی، خوشبختی و سعادت، رفاه و آسایش شناخته می‌شود و سطح تحقق نیازهای انسان را منعکس می‌کند (زلینسکا و زیورا کرنا توسکا و سیمونزولوسکی، ۲۰۱۰، ص. ۱). مطالعات بیانگر آنست که اصطلاح کیفیت زندگی همانند خود توسعه‌یافته‌ها، از یک سو کیفیت زندگی فردی به‌عنوان پنداشتی از چگونگی گذران فرد مطرح می‌شود و از بعدی کلی‌تر کیفیت زندگی موقعیت‌های زندگی در مکان‌های مختلف حول یک عامل را شامل می‌شود. موقعیت‌هایی نظیر محیط پیرامونی و یا فرهنگ در یک جامعه معین می‌باشد (پال و کومار، ۲۰۰۵، ص. ۲۱۷).

بر این اساس با توجه به این‌که بخش زیادی از جمعیت کشور ما در مناطق روستایی قرار گرفته‌اند لذا توجه به وضعیت اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و نقش بسیار مهمی را در برنامه‌ریزی‌ها ایفا می‌کند چراکه بی‌توجهی به وضعیت مناطق روستایی و کاهش کیفیت زندگی در نواحی روستایی مشکلاتی از قبیل مهاجرت به نواحی شهری، ایجاد حاشیه‌ها، فقر، از دست دادن نیروی فعال کشاورزی به حساب می‌آید. بنابراین توجه به کیفیت زندگی این بخش از جمعیت از اهمیت بسزایی برخوردار می‌باشد.

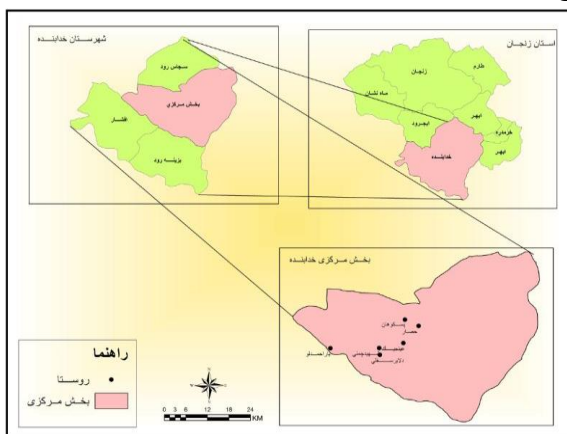
شهرستان خدابنده در استان زنجان به‌عنوان منطقه‌ای که دارای حیات روستایی گسترده و پویا می‌باشد، در زمره مناطقی قرار دارد که بررسی کیفیت زندگی نواحی روستایی آن از اهمیت و جایگاه مهمی برخوردار است.

هدف اصلی این تحقیق بررسی کیفیت زندگی روستایی در تعدادی از روستاهای دهستان کرسف در شهرستان خدابنده است که با استفاده از مؤلفه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی صورت پذیرفته است که هدف جزئی زیر نیز بررسی می‌شود: روستاییان تا چه اندازه از کیفیت زندگی در نواحی روستایی رضایت دارند؟

۲.۱. پیشینه تحقیق

پورطاهری و همکاران (۱۳۹۰) در تحقیقی با عنوان ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی (مطالعه موردی: دهستان خاوه‌ی شمالی، استان لرستان) به بررسی کیفیت زندگی پرداخته‌اند. نتایج این تحقیق نشان داد: کیفیت آموزش،

شهرستان خدابنده با وسعتی معادل ۴۸۰۰ کیلومترمربع در جنوب استان زنجان، بین طول شرقی ۴۸ درجه و ۳۵ دقیقه، و عرض شمالی ۳۶ درجه و ۷ دقیقه قرار دارد. این شهرستان از ۴ بخش مرکزی، افشار، بزینه رود و سجا سرود تشکیل شده است. جمعیت بخش مرکزی شهرستان خدابنده در سال ۱۳۸۵ برابر با ۸۵۶۸۴ نفر بوده است. در این میان دهستان کرسف از بخش مرکزی که روستاهای نمونه از این دهستان انتخاب شده دارای ۲۸ روستا با جمعیت ۱۱۵۰۳ می‌باشد که از میان ۲۸ روستا ۶ روستای حصار، پسکوهان، شهید چمنی، دلایر سفلی، عینجیک، یار احمدلو، به‌عنوان نمونه با کل جمعیت ۴۸۸۴ نفر در سال ۱۳۹۰ انتخاب شدند. این دهستان از طرف شمال به بخش سجا سرود، از طرف شمال غربی و غرب به دهستان سهرورد، از طرف جنوب به بخش افشار و بزینه رود و از طرف شرق به شهرستان خرابود محدود می‌شود.



شکل ۱- نقشه منطقه مورد مطالعه

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

۲.۲. روش تحقیق

در این پژوهش روش تحقیق به صورت توصیفی-پیمایشی می‌باشد. اهمیت این گونه از تحقیقات که منجر به شناخت کلی وضعیت می‌شود، ضمن بررسی وضع موجود و بیان منظم و درست آن شناخت جامعی از پدیده‌های مورد مطالعه می‌باشد. جامعه آماری روستاییان دهستان کرسف شهرستان خدابنده، شامل ساکنان روستاهای نمونه مطالعه حصار، یار احمدلو، شهید چمنی، دلایر سفلی، عینجیک و پسکوهان می‌باشد. انتخاب روستاهای مورد مطالعه به این ترتیب بوده که پس از طبقه‌بندی روستاهای دهستان کرسف بر مبنای جمعیت از میان آن‌ها روستاهای مذکور به صورت تصادفی انتخاب شدند و انتخاب نمونه به این صورت بوده که پس از

کیفیت محیط مسکونی، کیفیت محیط فیزیکی، اشتغال پایین‌تر از حد متوسط ارزیابی شده‌اند. کیفیت امنیت و کیفیت کالبدی جامعه نمونه در حد متوسط ارزیابی شده است.

حیدری (۱۳۹۰) در تحقیقی با عنوان بررسی شاخص‌های کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های روستایی استان کهگیلویه و بویراحمد به مقایسه وضعیت شاخص‌های مربوط به کیفیت زندگی در نواحی روستایی با نواحی شهری و میانگین نقاط روستایی کشور بر اساس سرشماری سال ۱۳۸۵ پرداخته است. نتایج نشان داد: نواحی شهری استان و متوسط روستاهای کشور دارای کیفیت بالاتر و سطح مطلوب‌تر زندگی نسبت به نواحی روستایی استان کهگیلویه و بویراحمد است.

رضوانی و منصوریان (۱۳۸۷) در مقاله‌ای با عنوان سنجش کیفیت زندگی: بررسی مفاهیم، شاخص‌ها، مدل‌ها و ارائه مدل پیشنهادی برای نواحی روستایی، این موضوع را مورد پژوهش قرار دادند. نتیجه این که، سنجش کیفیت زندگی در نواحی روستایی پدیده‌ای پیچیده است که بدین منظور، باید شرایط مکانی و زمانی با هم مورد توجه قرار گیرد.

ماجدی و لهسایی زاده (۱۳۸۵) رابطه بین متغیرهای زمینه‌ای سرمایه اجتماعی و رضایت از کیفیت زندگی: مطالعه موردی در روستاهای استان فارس را بررسی و به این نتیجه رسیدند که، سطح بالای سرمایه اجتماعی به سطح بالای رضایت از کیفیت زندگی می‌انجامد.

مطالعه عبدالحکیم، عبدالرزاق و اسماعیل^۴ (۲۰۱۰) نشان می‌دهد که علاوه بر ابعاد کالبدی و متغیرهای اقتصادی مؤثر بر کیفیت زندگی، در بعد روابط اجتماعی بین روستائیان نیز عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی نشان می‌دهد، مشارکت و همکاری‌های اجتماعی روستائیان می‌تواند بر کیفیت زندگی آن‌ها مؤثر باشد. همچنین تقویت سرمایه اجتماعی باعث مشارکت و ارتباط فرد با افراد دیگر می‌شود و این نیز به نوبه خود، نقش مهمی در بهبود کیفیت زندگی در مناطق روستایی دارد. به عبارت دیگر افزایش سرمایه اجتماعی باعث کاهش فقر و بهبود کیفیت زندگی می‌شود.

بررسی فلورس و رل^۵ (۲۰۰۳) بر این نکته تأکید دارد که جوامعی که سطح بالایی از سرمایه اجتماعی را دارند، می‌توانند برای دستیابی به اهداف عمومی باهم فعالیت داشته باشند و کیفیت زندگی خود را بهبود بخشند.

۲. روش شناسی تحقیق

۱.۲. قلمرو جغرافیایی پژوهش

تعیین حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران، در هر یک از این روستاها حجم نمونه بر اساس میزان جمعیت روستا به تعداد زیر و با اتکا به روش تسهیم متناسب انتخاب شدند: روستای حصار ۱۰۰ نمونه آماری، روستای شهید چمنی ۲۵ نمونه، روستای دلایر سفلی ۳۵ نمونه، روستای یار احمدلو ۱۵ نمونه، روستای پسکوهان ۶۰ نمونه، روستای عینجیک ۵۰ نمونه که جمعاً به تعداد ۲۸۵ پرسشنامه به صورت تصادفی از سرپرستان خانوارهای ساکن روستاها تکمیل گردید. ابزار مورد استفاده در این تحقیق پرسشنامه بوده که دارای ۸ مؤلفه (آموزش، سلامت، مشارکت و همبستگی، تعلق مکانی، امنیت فردی و اجتماعی، تفریحات و اوقات فراغت، اشتغال و درآمد، خدمات اجتماعی) در رابطه با سنجش کیفیت زندگی بوده است. روایی پرسشنامه توسط ۲۰ تن از اساتید جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، شهرسازی، جامعه‌شناسی و توسعه روستایی تأیید گردید. همچنین پایایی پرسشنامه از طریق پیش‌آزمون ۳۰ پرسشنامه در منطقه مورد مطالعه صورت پذیرفت که در سطح آلفای کرونباخ ۰/۹۵۰ به دست آمده و مورد تأیید واقع شد. پس از تکمیل پرسشنامه، داده‌ها وارد نرم‌افزار SPSS شده و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و جهت سنجش کیفیت زندگی در روستاهای مورد مطالعه از آزمون T-Test استفاده گردید.

۳. مبانی نظری

کیفیت زندگی از جمله مسائل مهمی است که ابتدا با گسترش همه‌جانبه فناوری و فرایند صنعتی شدن در کشورهای غربی مورد توجه اندیشمندان قرار گرفت. گسترش روزافزون فرایند صنعتی شدن که خود را با تولید انبوه کالاها و خدمات متنوع در بعد کمی نشان می‌دهد، مشکلات زیادی برای بشر مدرن به همراه آورد.

داشتن کیفیت زندگی مطلوب همواره آرزوی بشر بوده و هست. در ابتدا این آرزو به بهبود وضعیت‌های ظاهری افراد از قبیل میزان درآمد، تحصیلات، سلامتی جسمی و مسکن محدود بود ولی اکنون به طیف‌های وسیعی از جمله متغیرهای کیفی و ذهنی توجه می‌شود (مختاری و نظری، ۱۳۸۹، ۹).
حیطه مربوط به کیفیت زندگی و سنجش آن شاید در هیچ زمانی به اندازه امروز وسیع نبوده است. اقتصاددانان، دانشمندان علوم اجتماعی و دولتمردان هر کدام از دیدگاه خاصی به این مقوله می‌نگرند (بالدوین، گولدفری و پراپر، ۱۹۹۲، ص. ۱).
این امر از آنجا ناشی می‌شود که مؤلفه‌های مربوط به کیفیت

زندگی طیف وسیعی را در برمی‌گیرند که از تغذیه و پوشاک گرفته تا مراقبت‌های بهداشتی، محیط اجتماعی و محیط مادی پیرامون را شامل می‌شود. اگرچه کیفیت زندگی در بعضی از منابع به سطح زندگی ترجمه شده است (درویش رحیم‌آبادی، رحمانیان و مهدوی، ۱۳۸۳، ص. ۶۸). ولی سطح زندگی و پیشرفت‌های مادی فقط یکی از پایه‌های کیفیت زندگی را شامل می‌شود (اسکرسلی، ۱۹۹۹، ص. ۱۰). در واقع مفهوم کیفیت زندگی یک متغیر مرکب است که از چندین متغیر متأثر می‌گردد. تغییر در سطح درآمد مردم، شرایط زندگی، وضع سلامت، محیط، فشار روحی و روانی، فراغت، شادمانی خانوادگی، روابط اجتماعی و چندین متغیر دیگر نظیر آن به شکل مرکب کیفیت زندگی و تغییرات آن را تعیین می‌کند (رحمان، میتلهامر و وانچیدر، ۲۰۰۳، ص. ۱).

جهت اندازه‌گیری کیفیت زندگی از دودسته مؤلفه‌های عینی و مؤلفه‌های ذهنی استفاده می‌شود (غفاری و امید، ۱۳۸۸، ص. ۲۳). آنچه در اصطلاح مؤلفه‌های عینی کیفیت زندگی نامیده می‌شود، عموماً بر متغیرهای اجتماعی و اقتصادی متمرکز است، اما مؤلفه‌های ذهنی کیفیت زندگی بر اطلاعات به دست آمده از گزارش‌های شخصی افراد از تجارب زندگی خود تمرکز دارد و در واقع مکمل مؤلفه‌های اجتماعی و اقتصادی به شمار می‌رود (رضوانی، منصوریان و ستاری، ۲۰۱۲، ص. ۲).

شالوک^۹ (۲۰۰۴) اعتقاد دارد علاقه به بحث کیفیت زندگی به لحاظ تاریخی از چهار زمینه ریشه می‌گیرد:

۱- بازنگری در این باور که پیشرفت‌های علمی، پزشکی و فناوری به تنهایی می‌توانند خوشبختی و بهزیستی بشر را فراهم کنند و در عوض توجه به این مسئله که احساس بهزیستی شخصی، خانوادگی و اجتماعی در صورتی تحقق می‌یابد که پیشرفت‌های مذکور بارزها، ادراکات و شرایط محیط زیستی مساعدی هم همراه شوند.

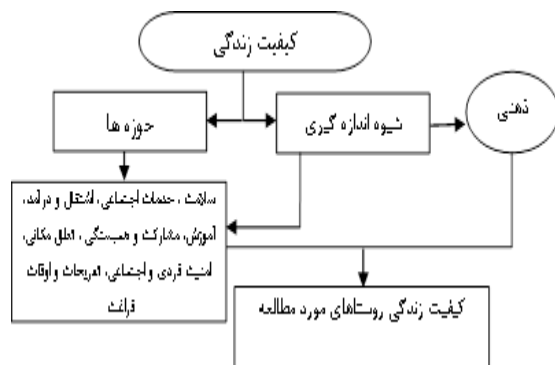
۲- تغییر نگرش از خدمات مبتنی بر اجتماع به سمت سنجش نتایج و پیامدهای زندگی فرد در اجتماع.

۳- افزایش قدرت مصرف‌کنندگان و شکل‌گیری جنبش‌های تأمین‌کننده حقوق بیماران و تأکید این جنبش‌ها بر برنامه‌ریزی شخص محور، توجه به پیامدهای شخصی برنامه‌های رفاهی و دولتی و توجه به حق تعیین سرنوشت خود.

۴- پیدایش تغییرات جامعه‌شناختی که جنبه‌های عینی و ذهنی کیفیت زندگی را معرفی کرد و ویژگی‌های فردی و

ابعاد نشان می‌دهد که این شرایط و ابعاد از همدیگر مجزا نیستند. به‌هرحال تعدادی از مؤلفه‌ها در سطح جامعه نمی‌توانند مستقیماً و بی‌واسطه معادل با مؤلفه‌های فردی قرار گیرند (مانند تحرک یا کارایی اقتصادی، شبکه‌های اجتماعی). علاوه بر این رفاه فردی می‌تواند تحت تأثیر ادراکاتی که هر فرد از جامعه روستایی به‌عنوان یک کل دارد قرار گیرد (رامسی و اسمیت^۱، ۲۰۰۲، ص. ۳۷۱).

جوامع روستایی ایستا نیستند، بلکه در طول زمان تغییر می‌کنند. تغییرات در زندگی روستایی را می‌توان در شکل‌های مختلفی شامل فرایندهای جامعه روستایی مانند تغییرات در شرایط کارکردی و ساختاری بررسی کرد. یکی از نتایج تغییر در فرایندهای جامعه روستایی تغییر در رفاه روستایی است. تغییرات در رفاه روستایی می‌تواند به نیروهای بیرونی و داخلی جامعه نسبت داده شود (فتاحی، خراسانی و پایدار، ۱۳۹۱، ص. ۱۳۷).



شکل ۲- مدل مفهومی پژوهش

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

۴. یافته‌های تحقیق

در رابطه با کیفیت زندگی در روستاهای مورد مطالعه به بررسی مؤلفه‌های مربوط به کیفیت زندگی پرداخته شده که در این ارتباط داده‌های به‌دست‌آمده از پرسشنامه در نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و برای بررسی سطح کیفیت زندگی از آزمون T تک نمونه‌ای استفاده گردید که نتایج برای هر یک از مؤلفه‌ها در جداول زیر نشان داده شده‌اند.

۴.۱. معرفی شاخص‌های مورد بررسی کیفیت زندگی

در این بخش، شاخص‌های مورد استفاده در این تحقیق برای سنجش کیفیت زندگی و متغیرهای مربوط به هر کدام معرفی می‌شوند.

الف) شاخص آموزش: در ارتباط با شاخص آموزش به بررسی متغیرهایی همانند برخورداری مدرسه روستا از معلمان

شخصی این مفهوم را مورد تأکید قرارداد (شالوک، ۲۰۰۴، ص. ۲۰۵).

در ارتباط با کیفیت زندگی در نواحی روستایی قابل توجه است هرچند که ارتقای کیفیت زندگی در مقیاس‌های فردی و اجتماعی در سکونتگاه‌های روستایی از دیرباز مورد توجه برنامه‌ریزان بوده اما در دهه‌های اخیر و با اولویت یافتن هدف اجتماعی توسعه و تدوین آن‌ها در قالب برنامه‌های توسعه، به تدریج نگرش انسانی و جامعه‌شناختی درباره کیفیت زندگی در نوشتارهای توسعه و همچنین برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌های کلان کشورهای پیشرفته راه‌یافته است. افزون بر این، جغرافیدانان و برنامه‌ریزان، محیط‌ها و مکان‌های مطلوب و دارای کیفیت مطلوب را، همچون روستاهای سالم، خانه‌های سالم و زیست‌بوم‌های روستایی مورد توجه قرار می‌دهند، ولی وجه مشترک این دیدگاه‌ها را می‌توان چنین بیان نمود که کیفیت زندگی به‌عنوان اصطلاحی کلی، مفهومی برای نشان دادن چگونگی برآورده شدن نیازهای انسانی و نیز معیاری برای ادراک رضایت یا نارضایتی افراد و گروه‌ها از ابعاد مختلف زندگی در سکونتگاه‌ها است (رکن‌الدین افتخاری، فتاحی و حاجی‌پور، ۱۳۹۰، صص. ۷۱-۷۲).

انگیزه ایجاد ابزارهایی برای ارزیابی و سنجش میزان و سطح کیفیت زندگی از دهه ۱۹۶۰، با تغییر در مؤلفه‌های اقتصادی - اجتماعی زندگی مردم، شکل گرفت. در این دهه، برنامه‌های آموزش عمومی، اجتماعی و بوم‌شناختی آغاز شد و نیاز جدی به مؤلفه‌های کیفی برای سنجش میزان موفقیت یا ناکامی این برنامه‌ها پدید آمد (داس^۱، ۲۰۰۸، ص. ۲۹۸).

رفاه جامعه روستایی به‌عنوان شرایط کارکردی و ساختاری مرتبط باهم (فیزیکی، روانی، اجتماعی و اقتصادی) شامل افراد و ارتباط آن‌ها در یک محیط غیرشهری است. مدل رفاه جامعه روستایی بر ابعاد مرتبط باهم از رفاه (فیزیکی، روانی، اجتماعی و اقتصادی) و ویژگی‌ها یا مؤلفه‌های هر بعد و درجات رفاه جامعه روستایی دلالت می‌کند. رفاه فیزیکی (جسمی) دربرگیرنده بیماری و نرخ مرگ‌ومیر و امید به زندگی است. رفاه روانی می‌تواند به‌وسیله نرخ خودکشی و مؤلفه‌های رضایتمندی از زندگی و ارزیابی روانی بررسی شود. رفاه اقتصادی می‌تواند به‌وسیله سطوح درآمدی، سطح فقر، نرخ بیکاری، و موفقیت آموزشی بررسی شود. همچنین رفاه اجتماعی به‌وسیله حمایت اجتماعی، ارتباط متقابل شخصی و رضایتمندی از زندگی شخصی بررسی می‌شود. همپوشانی این

و) شاخص تعلق مکانی: در ارتباط با شاخص تعلق مکانی به بررسی متغیرهایی همانند میزان علاقه و دل‌بستگی ساکنان به ادامه زندگی در روستا، علاقه افراد به اشتغال در روستا یا در شهر، میزان علاقه افراد به گذراندن اوقات فراغت در روستا، تمایل به سرمایه‌گذاری در روستا یا در شهر و ... مورد ارزیابی قرار گرفت.

ز) شاخص امنیت فردی و اجتماعی: در ارتباط با شاخص امنیت فردی و اجتماعی به بررسی متغیرهایی همانند میزان جرائم (سرقت، سوءمصرف مواد مخدر و...) در سطح روستا، میزان نزاع‌های قومی و طایفه‌ای در روستا، میزان امنیت برای تردد در هنگام شب، میزان عملکرد پاسگاه انتظامی در برقراری امنیت و نظم در روستا و ... مورد ارزیابی قرار گرفت.

ح) شاخص تفریحات و اوقات فراغت: در ارتباط با شاخص تفریحات و اوقات فراغت به بررسی متغیرهایی همانند میزان کیفیت خدمات و تجهیزات و وسعت سالن ورزش روستا، کیفیت خدمات و وسعت کتابخانه روستا، هزینه استفاده از خدمات تفریحی و فراغتی روستا یا روستاهای مجاور مورد ارزیابی قرار گرفت.

۲.۴. بررسی وضعیت سلامت

اولین مؤلفه موردبررسی مؤلفه سلامت است. یافته‌های حاصل از تجمیع گویه‌های تبیین‌کننده مؤلفه سلامت در جدول زیر نشانگر وجود تفاوت معنادار میان مؤلفه سلامت و حد متوسط گویه‌ها که عدد ۳ یعنی میانه نظری گویه در طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای است، می‌باشد. این تفاوت در سطح ۰/۰۵ معنادار برآورد شده است.

جدول ۱- بررسی کیفیت مؤلفه سلامت در مجموع روستاهای مورد مطالعه

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

میزان استاندارد آزمون = ۳						
مؤلفه	T آزمون	انحراف معیار	سطح معناداری	تفاوت میانگین	تفاوت فاصله پایایی	
					حد بالا	حد پایین
سلامت	۴۶/۲۴۵	۲۸۴	۰/۰۰۰	۱۰/۴۷۰۱۸	۱۰/۰۲۴۵	۱۰/۹۱۵۸

بهداشت عنوان نمود و در مقابل روستای شهید چمنی با میانگین ۱۰,۴۸۰۰ در کمترین سطح برخورداری از مؤلفه سلامت قرار گرفته که علت آن را می‌توان به فاصله این روستا با شهرستان و دسترسی نداشتن به امکانات درمانی و پایین بودن جمعیت این روستا دانست که عدم امکان ارائه مطلوب امکانات درمانی را باعث شده است (جدول شماره ۲).

باتجربه، برخورداری از امکانات مناسب آموزشی، میزان آگاهی و اطلاعات عمومی روستاییان مورد ارزیابی قرار گرفت.

ب) شاخص سلامت: در ارتباط با شاخص سلامت به بررسی متغیرهایی همانند میزان دسترسی به داروخانه، دسترسی به درمانگاه، دسترسی روستاییان به خانه بهداشت، دسترسی به بیمارستان و میزان مرگ‌ومیر زنان در اثر زایمان در روستاها مورد ارزیابی قرار گرفت.

ج) شاخص خدمات اجتماعی: در ارتباط با شاخص خدمات اجتماعی به بررسی متغیرهایی همانند دسترسی به فروشگاه مواد غذایی، دسترسی به فروشگاه تعاونی در روستا، میزان دسترسی به خدمات ترویجی کشاورزی در روستا، دسترسی به پمپ‌بنزین، دسترسی به کالا و خدمات باکیفیت در سطح روستا مورد ارزیابی قرار گرفت.

د) شاخص اشتغال و درآمد: در ارتباط با شاخص اشتغال و درآمد به بررسی متغیرهایی همانند میزان درآمد مردم در سطح روستا، تنوع شغلی و فرصت‌های شغلی موجود در روستا، میزان رضایت شغلی مورد ارزیابی قرار گرفت.

ه) شاخص مشارکت و همبستگی: در ارتباط با شاخص مشارکت و همبستگی به بررسی متغیرهایی همانند میزان ارتباط مردم با اعضای شورای اسلامی و دهیار روستا، میزان مشارکت مردم در اجرای طرح‌های عمرانی، میزان مشارکت زنان در سطح روستا، روحیه کار گروهی در میان مردم روستا، میزان استقبال اعضای شورا و دهیاری از مشارکت مردم موردبررسی و ارزیابی قرار گرفت.

هم‌چنین در مقایسه سطح کیفیت مؤلفه سلامت در روستاهای مورد مطالعه، نتایج حاصله نشان داد که روستای حصار با میانگین ۱۵,۲۷۰۰ در بالاترین سطح برخورداری از امکانات سلامت قرار داشته که علت آن را می‌توان به بالا بودن جمعیت روستای حصار در ایجاد درمانگاه مناسب برای روستاییان و دسترسی آسان آن‌ها به امکانات درمانی همانند داروخانه، خانه

جدول ۲- مقایسه شاخص سلامت در روستاها

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

سلامت	حصار	پسکوهان	عینجیک	دلایر	یاراحمدلو	شهیدچمنی
میانگین	۱۵,۲۷۰۰	۱۴,۳۵۰۹	۱۱,۴۸۰۸	۱۲,۸۸۸۹	۱۱,۴۰۰۰	۱۰,۴۸۰۰
انحراف معیار	۳,۶۷۸۴	۳,۸۹۸۲۲	۲,۴۷۷۷	۴,۰۶۲۲	۱,۹۱۹۸۲	۲,۴۳۴۴۷

۳.۴. بررسی وضعیت خدمات اجتماعی

دومین مؤلفه موردبررسی در روستاهای مورد مطالعه مؤلفه خدمات اجتماعی می‌باشد. یافته‌های حاصل از جمع‌آوری گویه‌های تبیین‌کننده مؤلفه خدمات اجتماعی در جدول زیر

نشانگر وجود تفاوت معنادار میان مؤلفه خدمات اجتماعی و حد متوسط گویه‌ها که عدد ۳ یعنی میانه نظری گویه در طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای است، می‌باشد. این تفاوت در سطح ۰/۰۵ معنادار برآورد شده است.

جدول ۳- بررسی کیفیت مؤلفه خدمات اجتماعی در مجموع روستاهای مورد مطالعه

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

میزان استاندارد آزمون=۳						
مؤلفه	آزمون T	انحراف معیار	سطح معناداری	تفاوت میانگین	تفاوت فاصله پایایی ۹۵٪	
					حد بالا	حد پایین
خدمات اجتماعی	۵۶/۸۹۵	۲۸۴	۰/۰۰۰	۱۷/۳۳۶۶ ۱۷	۱۸/۵۷۹۲	۱۷/۳۳۶۶

همچنین در بررسی کیفیت مؤلفه خدمات اجتماعی به صورت مقایسه در سطح روستاهای مورد مطالعه، نتایج نشان داد که روستای حصار با میانگین ۲۳,۲۱۰۰ دارای بالاترین کیفیت از نظر مؤلفه خدمات اجتماعی بوده است که علت آن را می‌توان در دسترسی آسان به فروشگاه‌های مواد غذایی، تعاونی روستایی، خدمات ترویجی کشاورزی، دسترسی به کالاها و

خدمات باکیفیت عنوان نمود و در مقابل، روستای یار احمدلو با میانگین ۱۷,۰۶۶۷ در پایین‌ترین میزان کیفیت از نظر مؤلفه اجتماعی قرار داشته که علت آن را می‌توان به در دسترس نبودن خدمات اجتماعی دانست که سبب شده برای تأمین و دسترسی به این خدمات به روستاهای اطراف و یا به مرکز شهرستان مراجعه نمایند (جدول شماره ۴).

جدول ۴- مقایسه شاخص خدمات اجتماعی در روستاها

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

شهیدچمنی	یاراحمدلو	دلایر	عینجیک	پسکوهان	حصار	خدمات اجتماعی
۱۸,۱۲۰۰	۱۷,۰۶۶۷	۱۹,۲۲۲۲	۲۲,۰۱۹۲	۱۹,۴۰۳۵	۲۳,۲۱۰۰	میانگین
۲,۷۵۸۶۲	۲,۷۱۱۵۳	۳,۴۲۳۵۴	۵,۱۷۷۲۱	۵,۷۱۲۹۵	۵,۴۴۲۶۲	انحراف معیار

۳.۴. بررسی وضعیت اشتغال و درآمد

سومین مؤلفه موردبررسی مؤلفه اشتغال و درآمد می‌باشد. یافته‌های حاصل از جمع‌آوری گویه‌های تبیین‌کننده مؤلفه اشتغال و درآمد در جدول زیر نشانگر وجود تفاوت معنادار

میان مؤلفه اشتغال و درآمد و حد متوسط گویه‌ها که عدد ۳ یعنی میانه نظری گویه در طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای است، می‌باشد. این تفاوت در سطح ۰/۰۵ معنادار برآورد شده است.

جدول ۵- بررسی کیفیت مؤلفه اشتغال و درآمد در مجموع روستاهای مورد مطالعه

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

میزان استاندارد آزمون=۳						
مؤلفه	آزمون T	انحراف معیار	سطح معناداری	تفاوت میانگین	تفاوت فاصله پایایی ۹۵٪	
					حد بالا	حد پایین
اشتغال و درآمد	۲۵/۸۳۳	۲۸۴	۱/۰۰۰	۴/۴۱۴۰۴	۴/۷۵۰۴	۴/۰۷۷۷

رضایت‌بخش که سبب جذب بیشتر روستاییان در این زمینه‌های شغلی شده است و در مقابل روستای یاراحمدلو با میانگین ۶,۰۶۶۷ در پایین‌ترین سطح کیفیت در رابطه با مؤلفه اشتغال و درآمد می‌باشد که علت آن را می‌توان به نامطلوب بودن اراضی کشاورزی و همچنین کمبود آب در این بخش که اشتغال بخش اعظم جمعیت روستا در این بخش بوده و عدم وجود مشاغل صنعتی و خدماتی عنوان نمود که در مهاجرت روستاییان هم مؤثر بوده است (جدول شماره ۶).

جدول ۶- مقایسه شاخص اشتغال و درآمد در روستاها

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

شهیدچمنی	یاراحمدلو	دلایر	عینجیک	پسکوهان	حصار	اشتغال و درآمد
۶,۴۰۰	۶,۰۶۶۷	۷,۲۵۰۰	۶,۴۴۲۳	۸,۲۹۸۲	۷,۹۳۰۰	میانگین
۲,۲۹۱۲	۲,۱۵۳۶	۲,۹۶۰۴	۲,۸۱۷۴	۳,۰۹۳۵۷	۲,۷۵۳۳	انحراف معیار

۴.۴. آموزش

میان مؤلفه آموزش عمومی و حد متوسط گویه‌ها که عدد ۳ یعنی میانه نظری گویه در طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای است، می‌باشد. این تفاوت در سطح ۰/۰۵ معنادار برآورد شده است.

چهارمین مؤلفه موردبررسی مؤلفه آموزش عمومی می‌باشد. یافته‌های حاصل از تجمیع گویه‌های تبیین‌کننده مؤلفه آموزش عمومی در جدول زیر نشانگر وجود تفاوت معنادار

جدول ۷- بررسی کیفیت مؤلفه آموزش درمجموع روستاهای مورد مطالعه

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

میزان استاندارد آزمون = ۳						
مؤلفه	T آزمون	انحراف معیار	سطح معناداری	تفاوت میانگین	تفاوت فاصله پایایی ۹۵٪	
					حد بالا	حد پایین
آموزش عمومی	۴۰/۷۶۳	۲۸۴	۰/۰۰۰	۱۰/۱۶۴۹۱	۹/۶۷۴۱	۱۰/۶۵۵۸

معلمان خوب و کیفیت ساختمان‌های مدارس و ستا و استحکام آن‌ها اشاره نمود و در مقابل روستای عینجیک با میانگین ۴,۹۶ در پایین‌ترین سطح از نظر کیفیت آموزش قرار گرفته که علت آن را به دوری از مرکز شهرستان، مناسب نبودن امکانات حمل‌ونقل جهت دسترسی به مدارس شهرستان، نبود مدارس در پایه‌های تحصیلی دبیرستان و پیش‌دانشگاهی اشاره نمود (جدول شماره ۸).

همچنین در رابطه با مقایسه روستاهای مورد مطالعه از نظر سطح برخورداری و کیفیت زندگی در رابطه با مؤلفه آموزش نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که روستای پسکوهان با میانگین ۶,۷۲ در بالاترین حد کیفیت از نظر مؤلفه آموزش قرار داشته که علت آن را می‌توان به مناسب بودن تجهیزات آموزشی مدارس روستا، نزدیک بودن به شهر مجاور که موجب دسترسی مناسب دانش آموزان به مدارس شهر شده، برخورداری روستا از

جدول ۸- مقایسه شاخص آموزش در روستاها

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

شهیدچمنی	یاراحمدلو	دلایر	عینجیک	پسکوهان	حصار	آموزش
۶,۴۷۰	۶,۲۶۶۷	۶,۲۲۲۲	۴,۹۶۱۵	۶,۷۲۳۷	۶,۱۴۰۰	میانگین
۱,۶۷۱۳	۱,۶۲۴۲	۱,۷۵۸۴	۲,۰۵۷۶	۲,۰۱۸۷	۱,۸۷۴۹	انحراف معیار

مؤلفه مشارکت در جدول زیر نشانگر وجود تفاوت معنادار میان مؤلفه مشارکت و حد متوسط گویه‌ها که عدد ۳ یعنی

۵.۴. بررسی وضعیت مشارکت و همبستگی

پنجمین مؤلفه موردبررسی مؤلفه مشارکت و همبستگی می‌باشد. یافته‌های حاصل از تجمیع گویه‌های تبیین‌کننده

میانه نظری گوپه در طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای است، می‌باشد. این تفاوت در سطح ۰/۰۵ معنادار برآورد شده است.

جدول ۹- بررسی کیفیت مؤلفه مشارکت و همبستگی در مجموع روستاهای مورد مطالعه

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

میزان استاندارد آزمون=۳						
مؤلفه	آزمون	انحراف معیار	سطح معناداری	تفاوت میانگین	تفاوت فاصله پایایی ۹۵٪	
					حد بالا	حد پایین
					مشارکت و همبستگی	۵۶/۶۶۷

از تعصب و اتحاد بالاتری برخوردار باشند و در مقابل روستای عینجیک با میانگین ۲۸،۴۶ در پایین‌ترین سطح از مشارکت و همبستگی قرار داشته که علت آن را می‌توان به مشکلات موجود در روستا که سبب مهاجرت آن‌ها به شهرستان و دیگر نواحی بوده که دیگر فرصتی را برای مشارکت آن‌ها فراهم نیاورده است (جدول شماره ۱۰).

در رابطه با مؤلفه مشارکت و همبستگی به مقایسه روستاهای مورد مطالعه پرداخته شد که نتایج نشان داد روستای یاراحمدلو با میانگین ۳۴،۸ در بالاترین سطح مشارکت مردمی قرار داشته که علت آن را می‌توان به جمعیت کم در این روستا اشاره نمود که در حقیقت سبب شده است که افراد نسبت به هم از شناخت و آشنایی بالایی برخوردار بوده و نسبت به هم

جدول ۱۰- مقایسه شاخص مشارکت و همبستگی در روستاها

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

شهیچمنی	یاراحمدلو	دلایر	عینجیک	پسکوهان	حصار	مشارکت و همبستگی
۳۲،۱۲۰	۳۴،۸۰۰	۳۱،۹۱۶	۲۸،۴۶۱	۲۹،۷۳۶	۳۰،۵۸۰	میانگین
۷،۳۷۸۵	۴،۲۱۲۲	۷،۱۹۶۷	۷،۹۱۴۸	۷،۸۲۷۴	۹،۲۵۲۰	انحراف معیار

آموزش و حد متوسط گوپه‌ها که عدد ۳ یعنی میانه نظری گوپه در طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای است، می‌باشد. این تفاوت در سطح ۰/۰۵ معنادار برآورد شده است.

۶.۴. بررسی وضعیت تعلق مکانی

ششمین مؤلفه مورد بررسی مؤلفه تعلق مکانی می‌باشد. یافته‌های حاصل از تجمیع گوپه‌های تبیین‌کننده مؤلفه تعلق مکانی در جدول زیر نشانگر وجود تفاوت معنادار میان مؤلفه

جدول ۱۱- بررسی کیفیت مؤلفه تعلق مکانی در مجموع روستاهای مورد مطالعه

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

میزان استاندارد آزمون=۳						
مؤلفه	آزمون	انحراف معیار	سطح معناداری	تفاوت میانگین	تفاوت فاصله پایایی ۹۵٪	
					حد بالا	حد پایین
					تعلق مکانی	۴۶/۴۸۸

و مناسب دانستن این روستا نسبت به نواحی روستایی اطراف باشد و در مقابل روستای حصار با میانگین ۲۹،۸۷۰۰ دارای کمترین میزان مؤلفه تعلق مکانی بوده که در حقیقت نزدیکی به شهر و آشنایی بیشتر آن‌ها با امکانات شهری و شناخت آن‌ها از مزایا و محاسن زندگی شهری عنوان نمود (جدول شماره ۱۲).

هم‌چنین در مقایسه روستاهای مورد مطالعه از نظر مؤلفه تعلق مکانی داده‌های نتایج حاصله نشان داد که روستای یاراحمدلو با میانگین ۳۸،۷۳۳۳ دارای بالاترین میزان تعلق مکانی بوده که می‌توان علت این امر را به جمعیت کم این روستا و وابستگی هر چه بیشتر آن‌ها به علت شناخت و روابط بسیار نزدیک باهم که در سبب علاقه آن‌ها به ادامه زندگی در روستا

جدول ۱۲- مقایسه شاخص تعلق مکانی در روستاها

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

شهریدچمنی	یاراحمدلو	دلایر	عینجیک	پسکوهان	حصار	تعلق مکانی
۳۱،۴۰۰	۳۸،۷۳۳	۳۱،۳۳۳	۲۹،۹۶۱۵	۳۰،۳۸۶۰	۲۹،۸۷۰۰	میانگین
۷،۴۲۱۸۱	۱۶،۰۱۱۰۱	۱۰،۰۷۴۰۱	۸،۹۵۹۵۲	۸،۴۰۸۶۶	۱۰،۶۷۴۸۶	انحراف معیار

۷.۴. بررسی وضعیت امنیت فردی و اجتماعی

تفاوت معنادار میان مؤلفه امنیت فردی و اجتماعی و حد متوسط گویه‌ها که عدد ۳ یعنی میانه نظری گویه در طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای است، می‌باشد. این تفاوت در سطح ۰/۰۵ معنادار برآورد شده است.

هفتمین مؤلفه مورد بررسی مؤلفه امنیت فردی و اجتماعی می‌باشد. یافته‌های حاصل از تجمیع گویه‌های تبیین‌کننده مؤلفه امنیت فردی و اجتماعی در جدول زیر نشانگر وجود

جدول ۱۳- بررسی کیفیت مؤلفه امنیت فردی و اجتماعی در مجموع روستاهای مورد مطالعه

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

میزان استاندارد آزمون=۳						
مؤلفه	آزمون	انحراف معیار	سطح معناداری	تفاوت میانگین	تفاوت فاصله پایایی ۹۵٪	
					حد بالا	حد پایین
امنیت فردی و اجتماعی	۵۵/۳۶۰	۲۸۳	۰/۰۰۰	۲۳/۳۳۸۰۳	۲۲/۵۰۸۲	۲۴/۱۶۷۸

روستای عینجیک با میانگین ۲۲،۷۸۸۵ در پایین‌ترین سطح از نظر مؤلفه امنیت فردی و اجتماعی قرار داشته که علت آن را می‌توان به درگیری‌های بین افراد در رابطه با اراضی و زمین‌های کشاورزی، دور بودن پاسگاه انتظامی تا این روستا را بیان کرد (جدول شماره ۱۴).

همچنین در مقایسه روستاهای مورد مطالعه از نظر کیفیت امنیت فردی و اجتماعی نتایج نشان داد که روستای شهید چمنی با میانگین ۳۳،۸۸۰۰ در بالاترین سطح از نظر امنیت قرار داشته که علت این امر را می‌توان به پایین بودن درگیری‌ها و نزاع‌های قومی طایفه‌ای، عملکرد مطلوب پاسگاه انتظامی در برقراری امنیت روستا اشاره نمود و در مقابل

جدول ۱۴- مقایسه شاخص امنیت فردی و اجتماعی در روستاها

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

شهریدچمنی	یاراحمدلو	دلایر	عینجیک	پسکوهان	حصار	امنیت فردی و اجتماعی
۳۳،۸۸۰۰	۲۹،۴۰۰	۲۶،۲۵۰۰	۲۲،۷۸۸۵	۲۶،۲۳۲۱	۲۵،۹۳۰۰	میانگین
۱۱،۳۴۷۹۸	۵،۱۹۳۴۰	۷،۰۳۶۱۳	۴،۶۲۴۴۷	۶،۳۷۶۰۷	۵،۹۶۳۲۸	انحراف معیار

۸.۴. بررسی وضعیت تفریحات و اوقات فراغت

جدول زیر نشانگر وجود تفاوت معنادار میان مؤلفه تفریحات و اوقات فراغت و حد متوسط گویه‌ها که عدد ۳ یعنی میانه نظری گویه در طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای است، می‌باشد. این تفاوت در سطح ۰/۰۵ معنادار برآورد شده است.

مؤلفه تفریحات و اوقات فراغت که آخرین مؤلفه مورد بررسی در پژوهش حاضر می‌باشد. یافته‌های حاصل از تجمیع گویه‌های تبیین‌کننده مؤلفه تفریحات و اوقات فراغت در

جدول ۱۵- بررسی کیفیت مؤلفه تفریحات و اوقات فراغت در مجموع روستاهای مورد مطالعه

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

میزان استاندارد آزمون=۳						
مؤلفه	آزمون	انحراف معیار	سطح معناداری	تفاوت میانگین	تفاوت فاصله پایایی ۹۵٪	
					حد بالا	حد پایین
تفریحات و اوقات فراغت	۳۱/۹۰۸	۲۸۴	۰/۰۰۰	۸/۳۵۷۸۹	۷/۸۴۳۲	۸/۸۷۳۵

و در مقابل روستای عینجیک با میانگین ۹,۰۰۰ در پایین‌ترین سطح از کیفیت تفریحی و اوقات فراغت قرار داشته است که علت آن را می‌توان به نبود امکانات مناسب تفریحی در روستا و داشتن فاصله نسبتاً زیاد تا مرکز شهرستان که امکان استفاده از این امکانات تفریحی را در شهرستان برای آن‌ها دشوار نموده و قرار گرفتن در موقعیت دسترسی بن‌بست که بهره‌مندی آن‌ها از خدمات مطلوب و امکانات حمل‌ونقل را دشوار نموده است (جدول شماره ۱۶).

همچنین در مقایسه روستاهای مورد مطالعه از نظر تفاوت در سطح کیفیت برخورداری از مؤلفه تفریحات و اوقات فراغت نتایج حاصله نشان داد که روستای حصار با میانگین ۱۳,۱۴۰ دارای بالاترین سطح کیفیت بوده که نزدیکی به مرکز شهرستان سبب دسترسی به امکاناتی از قبیل، خدمات و تجهیزات با کیفیت همانند سالن ورزشی در روستا یا دسترسی آسان به امکانات ورزشی در شهرستان، برخورداری از مساجد و حسینیه در روستا، وجود مراکز پذیرایی و رستوران اشاره نمود

جدول ۱۶- مقایسه شاخص تفریحات و اوقات فراغت در روستاها

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

تفریحات و اوقات فراغت	حصار	پسکوهان	عینجیک	دلایر	یاراحمدلو	شهیدچمنی
میانگین	۱۳,۱۴۰	۱۲,۶۶۶	۹,۰۰۰	۹,۴۴۴	۹,۸۰۰	۹,۸۴۰
انحراف معیار	۴,۳۰۸۸	۵,۱۷۳۱	۳,۴۷۵۴	۲,۸۹۲۷	۲,۹۳۲۸	۳,۲۷۴۶

کیفیت زندگی مطرح بوده است، که در این راستا نتایج حاصل از آزمون دانکن که در جهت مقایسه روستاها در ارتباط با کیفیت زندگی صورت گرفت، نشان داد در جدول ANOVA سطح معناداری برابر با ۰/۰۰۲ بوده است که در حقیقت مؤید معنادار بودن تفاوت شاخص‌های کیفیت زندگی در روستاها نسبت به هم بوده است (جدول شماره ۱۷).

۹.۴. ارزیابی و مقایسه روستاها از نظر شاخص‌های کیفیت

زندگی

در ارتباط با مقایسه روستاها در ارتباط با شاخص کیفیت زندگی با استفاده از آزمون F (تحلیل واریانس) صورت گرفت که در این راستا نتایج به دست آمده از جدول دانکن^{۱۲} بیانگر طبقه‌بندی میزان تأثیر تفاوت روستاها از نظر پذیرش شاخص

جدول ۱۷- مقایسه روستاها در ارتباط با شاخص کیفیت زندگی

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

شرح	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	سطح معناداری
بین گروه‌ها	۱۰۸۸۵,۷۲	۵	۲۱۷۷,۱۴	۳,۸۱	۰,۰۰۲
در ضمن گروه‌ها	۱۵۸۶۴۵,۴۱	۲۷۸	۵۷۰,۶۶۷		
مجموع	۱۶۹۵۳۱,۱۳	۲۸۳			

شهید چمنی ۱۴۸,۹۶، پسکوهان ۱۴۷,۵۳ قرار داشته‌اند که در واقع شاخص‌های کیفیت زندگی در روستای یاراحمدلو با میانگین ۱۵۳,۵۳ بالاترین مطلوبیت قرار داشته و روستای عینجیک با میانگین ۱۳۵,۱۱ در پایین‌ترین حد مطلوبیت از نظر شاخص‌های کیفیت زندگی در مجموع روستاها داشته است (جدول شماره ۱۸).

همچنین طبقه‌بندی به دست آمده از جدول دانکن بیانگر این مطلب که مجموع روستاها در دو قسمت طبقه‌بندی شده‌اند که در طبقه اول روستاهای عینجیک با میانگین ۱۳۵,۱۱۵ و دلایر سفلی با میانگین ۱۴۴,۵۳ قرار داشته که در مقایسه با میانگین‌های سایر روستاها در پایین‌ترین میزان مطلوبیت از نظر شاخص‌های کیفیت زندگی قرار دارند. در طبقه دوم روستاهای یاراحمدلو با میانگین ۱۵۳,۵۳، حصار با ۱۵۲,۰۷،

جدول ۱۸- آزمون تعقیبی دانکن مقایسه روستاها از منظر

وضعیت شاخص‌های کیفیت زندگی

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

روستا	تعداد نمونه‌ها		
		۱	۲
عینجیک	۵۲	۱۳۵,۱۱	
دلار سفلی	۳۶	۱۴۴,۵۲	۱۴۴,۵۲
پسکوهان	۵۶		۱۴۷,۵۳
شهید چمنی	۲۵		۱۴۸,۹۶
حصار	۱۰۰		۱۵۲,۰۷
یاراحمدلو	۱۵		۱۵۳,۵۳
سطح معناداری		۰,۱۱۰	۰,۱۷۷

۵. نتیجه‌گیری

با توجه به اینکه شناخت، اندازه‌گیری و بهبود کیفیت زندگی از اهداف عمده محققان، برنامه‌ریزان و دولت‌ها در چند دهه اخیر بوده است. این عرصه علمی و تحقیقاتی مورد توجه تعداد زیادی از رشته‌ها، از جمله جغرافیا است.

برای مقایسه کلی میان نتایج مطالعات پیشین و مطالعه حاضر به نتایج کلی مطالعات گذشته اشاره می‌گردد. بنابراین در این راستا به بررسی گویه‌های مربوط به کیفیت زندگی در روستاهای مورد مطالعه پرداختیم، تا سطح برخورداری و رفاه روستاییان را از نظر ابعاد مختلف (تفریحی، امنیتی، تعلق مکانی و...) مورد بررسی قرار دهیم.

در بررسی مجموع مؤلفه‌های کیفیت زندگی در روستاهای مورد مطالعه نتایج نشان داد که از میان مؤلفه‌های مورد بررسی مؤلفه تعلق مکانی بالاترین میانگین را در مجموع روستاهای مورد مطالعه داشته است که در حقیقت بیانگر علاقه و میل روستاییان به ادامه زندگی در این نواحی بوده است که روستا را برای ادامه زندگی و کار به سایر نواحی ترجیح می‌دهند. این موضوع برخلاف یافته‌های خراسانی و همکاران (۱۳۹۲) است که سطح تعلق مکانی در روستاها در وضعیت مناسبی قرار نداشته است. مؤلفه مشارکت و همبستگی در واقع دومین مؤلفه می‌باشد که در مجموع روستاها میانگین مناسبی را کسب نموده است که در حقیقت گویای همبستگی بیشتر در این روستاها و اتحاد و همدلی می‌باشد. سومین مؤلفه امنیت فردی و اجتماعی می‌باشد که در حقیقت روستاهای مورد مطالعه به دلیل برخورداری از پاسگاه و همچنین کاهش درگیری‌ها و نزاع‌های

قومی و قبیله‌ای توانسته‌اند کیفیت امنیت فردی و اجتماعی را بهبود بخشند. مؤلفه خدمات اجتماعی به‌عنوان چهارمین مؤلفه می‌باشد که در حقیقت بیانگر مطلوب بودن دسترسی روستاییان به خدماتی مانند فروشگاه‌های مواد غذایی، دسترسی آسان به تعاونی‌های روستایی، دسترسی آسان به تجهیزات و ادوات کشاورزی می‌باشد که در سطح مجموع روستاها مورد تأیید و از کیفیت مطلوبی برخوردار بوده است. مؤلفه سلامت که در پنجمین سطح قرار گرفته در حقیقت علت آن را می‌توان در نزدیکی بیشتر روستاهای مورد مطالعه به مرکز شهرستان و همچنین دسترسی آسان به داروخانه و مرکز درمانگاهی و غیره عنوان نمود که سبب مطلوب بودن مؤلفه سلامت در روستاهای مورد مطالعه شده است. مؤلفه آموزش عمومی به‌عنوان ششمین مؤلفه مطلوب در روستاهای مورد مطالعه بوده است که علت آن را در مجموع روستاها می‌توان به دلیل برخورداری از مدارس باکیفیت، استحکام و فضای مطلوب، وجود معلمان با مهارت‌های کافی، دسترسی آسان به شهرستان جهت استفاده از امکانات آموزشی بیان نمود. مؤلفه تفریحات و اوقات فراغت در رتبه هفتم قرار داشته که بیان‌کننده دسترسی مناسب روستاها به امکاناتی از قبیل حسینیه‌ها و مساجد، رستوران، سالن ورزشی و غیره بیان نمود. همچنین در اینجا می‌توان یافته‌های تحقیق را مغایر با یافته‌های قالیباف و همکاران (۱۳۸۸) دانست که وضعیت مؤلفه‌های اجتماعی از جمله مشارکت، سلامت، آموزش و نیز خدمات اجتماعی را در روستاهای مورد مطالعه، نامطلوب توصیف کرده بودند. در مرتبه آخر مؤلفه اشتغال و درآمد می‌باشد که در حقیقت بیشتر روستاها از وضعیت خوبی برخوردار بوده که علت آن را می‌توان در وجود زمین‌های مطلوب کشاورزی و فعالیت دامداری دانست که در مجموع روستاها از وضعیت مطلوب برخوردار بوده است. این یافته در راستای یافته‌های دیگر محققان در زمینه کیفیت زندگی روستایی مانند رضوانی و همکاران (۱۳۸۸)، قالیباف و همکاران (۱۳۸۸) و خراسانی و همکاران (۱۳۹۱) قرار دارد که وضعیت کیفیت زندگی را در بعد اقتصادی و خصوصاً درآمد و اشتغال، نامطلوب ارزیابی نموده‌اند.

یادداشت‌ها

- 1- Mc gillivray
- 2- Zielinska, zioraKornatowska & Ciemnoczołowski
- 3- Pal & Kumar
- 4- Abdul-Hakim, Bdul-Razak, & Ismail
- 5- Flores & Rello
- 6- Baldwin, Godfrey, & Propper

10- Das	7- Eckersley
11- Ramsey, & Smith	8- Rahman, Mittelhammer, & Wandscheider
12- DUNCAN	9- Schalock

کتابنامه

۱. رکن‌الدین افتخاری، ع. ر.، فتاحی، ا.، و حاجی‌پور، م. (۱۳۹۰). ارزیابی توزیع فضایی کیفیت زندگی در مناطق روستایی مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان دلفان استان لرستان. فصل‌نامه پژوهش‌های روستایی، ۲(۶)، ۶۹-۹۴.
۲. پورطاهری، م.، رکن‌الدین افتخاری، ع. ر.، و فتاحی، ا. (۱۳۹۰). ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی (مطالعه موردی: دهستان خاوه شمالی، استان لرستان). فصل‌نامه پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۴۳(۷۶)، ۳۱-۱۳.
۳. حیدری، ع. (۱۳۹۰). بررسی شاخص‌های کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های روستایی استان کهگیلویه و بویراحمد. فصل‌نامه مسکن و محیط روستا، ۳۰(۱۳۶)، ۵۱-۶۶.
۴. خراسانی، م. ا.، رضوانی، م. ر.، مطیعی لنگرودی، س. ح.، و رفیعیان، م. (۱۳۹۲). سنجش و ارزیابی زیست پذیری روستاهای پیرامون شهری (مطالعه موردی: شهرستان ورامین). فصل‌نامه پژوهش‌های روستایی، ۳(۴)، ۸۵-۱۱۰.
۵. درویش رحیم‌آبادی، ا.، رحمانیان، ر.، و مهدوی، ر. (۱۳۸۳). مقدمه‌ای بر مفاهیم برنامه‌ریزی و بودجه‌ریزی. رشت: انتشارات سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان گیلان.
۶. رضوانی، م. ر.، و منصوریان، ح. (۱۳۸۷). سنجش کیفیت زندگی، بررسی مفاهیم، مؤلفه‌ها، مدل‌ها و ارائه مدل پیشنهادی برای نواحی روستایی. فصل‌نامه روستا و توسعه، ۱۱(۳)، ۲۶-۱.
۷. غفاری، غ. ر.، و امید، ر. (۱۳۸۸). کیفیت زندگی شاخص توسعه اجتماعی. تهران: نشر شیرازه.
۸. فتاحی، ا.، خراسانی، م. ا.، و پایدار، ا. (۱۳۹۱). کیفیت زندگی و توسعه انسانی. تهران: نشر انتخاب.
۹. قالیباف، م. ب.، روستایی، م.، رمضان‌زاده لسبویی، م.، و طاهری، م. ر. (۱۳۹۰). ارزیابی کیفیت زندگی شهری (مطالعه موردی: محله یافت آباد)، فصل‌نامه علمی پژوهشی جغرافیا، ۹(۴)، ۳۳-۵۳.
۱۰. ماجدی، س. م.، و لهسایی‌زاده، ع. ع. (۱۳۸۵). بررسی رابطه بین متغیرهای زمینه‌ای، سرمایه اجتماعی و رضایت از کیفیت زندگی: مطالعه موردی در روستاهای استان فارس، فصل‌نامه روستا و توسعه، ۹(۴)، ۹۱-۱۳۶.
۱۱. مختاری، م.، و نظری، ج. (۱۳۸۹). جامعه‌شناسی کیفیت زندگی. تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.
۱۲. مرکز تحقیقات، مطالعات و سنجش برنامه‌ای. (۱۳۷۴). نظر سنجی از مردم تهران درباره کیفیت زندگی: رضایت از محل زندگی، تهران: صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران.
13. Abdul-Hakim, R., Abdul-Razak, N. A., & Ismail, R. (2010). Does social capital reduce poverty? A case study of rural households in Terengganu, Malaysia. *European journal of social sciences*, 14(4), 556-566.
14. Baldwin. S, Godfrey. C, Propper. C (1992). *Quality of life: perspectives and policies*, Routledge.
15. Das, D. (2008). Urban quality of life: A case study of Guwahati. *Social Indicators Research*, 88(2), 297-310.
16. Eckersley. R. (1999). *Quality of life in Australia (An analysis of public perception)*. National center for Epidemiology and Health, September 1999. ISSN 1322-5421.
17. Flores, M., & Rello, F. (2003). Social capital and poverty: Lessons from case studies in Mexico and Central America. *Culture & Agriculture*, 25(1), 1-10.
18. McGillivray, M. (2007). *Human Well-Being, Concept and Measurement*. New York: Palgrave MacMillan.
19. Pal, A. K., & Kumar, U. C. (2005). Quality of Life (QoL) concept for the evaluation of societal development of rural community in West Bangal, India. *Asia-Pacific Journal of Rural Development*, 15(2), 83-93.

20. Rahman, T., Mittelhammer, R. C., & Wandscheider, P. (2005). *Measuring the quality of life across countries: A sensitivity analysis of well-being indices (No. 2005/06)*. Research Paper, UNU-WIDER, United Nations University (UNU). May 30-31, 2003, Helsinki Finland.
21. Ramsey, D., & Smit, B. (2002). Rural community well-being: models and application to changes in the tobacco-belt in Ontario, Canada. *Geoforum*, 33(3), 367-384.
22. Rezvani, M. R., Mansourian, H., & Sattari, M. H. (2013). Evaluating quality of life in urban areas (case study: Noorabad City, Iran). *Social indicators research*, 112(1), 203-220.
23. Rezvani, M. R., & Mansourian, H. (2013). Developing small cities by promoting village to town and its effects on quality of life for the local residents. *Social indicators research*, 110(1), 147-170.
24. Schalock, R. L. (2004). The concept of quality of life: what we know and do not know. *Journal of intellectual disability research*, 48(3), 203-216.
25. Zielińska-Więczkowska, H., Kędziora-Kornatowska, K., & Ciemnoczołowski, W. (2011). Evaluation of quality of life (QoL) of students of the University of Third Age (U3A) on the basis of socio-demographic factors and health status. *Archives of gerontology and geriatrics*, 53(2), e198-e202.

Measurement and Evaluation of Quality of Life Components in Villages of Karasf Dehestan of Khodabandeh County

Mohammadamin Khorasani*¹ – Mehdi Hajiloo² – Zeynab Valizade³

1- Assistant Prof., Geography and rural planning, University of Tehran, Tehran, Iran.

2- Ph.D. Student in geography and rural planning, University of Tehran, Tehran, Iran.

3- MSc. Student in Natural Hazards, University of Tehran, Tehran, Iran.

Received: 23 Dec 2013

Accepted: 20 Aug 2014

Abstract

Purpose: Quality of life is a concept that in recent years, due to his role in mental health, has gain importance. Low living conditions in rural areas results in rural migration to the big cities, have followed many social, economic and environment problems in rural areas and in the cities. The role of rural development in the economic, social, political aspects in various regional scales is evident.

Methodology: The main objective of this study was to evaluate the quality of rural life in Khodabandeh Township which has been done with economic, social, cultural elements. Objectives of the review are detailed below: How villagers are satisfied with the quality of life in rural areas?

The reliability of the questionnaire, approved by pre-test of 30 questionnaires was completed in the study area and the alpha level of 950 / 0 was obtained.

After completing questionnaires, the results were compiled and analyzed by SPSS software. To measure quality of life in rural areas T-Test was used.

Results: Examining components of quality of life in the villages showed that belonging to place has the highest average in fact represent the interest of the villagers to living in these areas. Employment and income are in the latest ranking. In fact, in most rural areas, the situation is good because it can be considered in the development of agricultural and animal husbandry activities.

Limitations: There are several ways to measure the quality of life that the lack of appropriate data, limits the researcher on the use of objective methods for measuring the quality of life.

Practical: The most important management strategy for these villages is to improve rural infrastructure and services aimed improving the quality of life in the villages.

Originality and value: This article can be another step towards the development of rural quality of life literature in geographical and planning sciences.

Keywords: Measuring and evaluating, quality of rural life, Khodabandeh County.

How to cite this article:

Khorasani, M. A., Hajiloo, M. & Valizade, Z. (2015). Measurement and evaluation of quality of life components in villages of Karasf Dehestan of Khodabandeh County. *Journal of Research & Rural Planning*, 3(8), 65-78.

URL <http://jrrp.um.ac.ir/index.php/RRP/article/view/30013>

ISSN: 2322-2514 eISSN: 2383-2495